

Derde lezing Francqui leerstoel
Diversiteit en gelijke kansen in het onderwijs
19 maart 2025
Universiteit Hasselt

Meertaligheid versus Nederlands. Een valse tegenstelling?

Reminder: twee met elkaar verbonden onderwijsuitdagingen

1. Omgaan met (talige) diversiteit en het creëren van inclusief onderwijsbeleid en klaspraktijken;
2. Terugdringen van sociale en culturele ongelijkheid.

Hardnekkig en weerbarstig

Meertalige ouders zouden beter enkel Nederlands met hun kinderen spreken.

Meertalig opgroeien en opvoeden

- Opvoeden
 - Eentalig T1;
 - Eentalig T2;
 - Gescheiden tweetalig;
 - Mixen (actor/topic/domein);
 - ...
- Opgroeien
 - Gelijktijdige MT;
 - Aanvullende MT;
 - Vervangende MT.

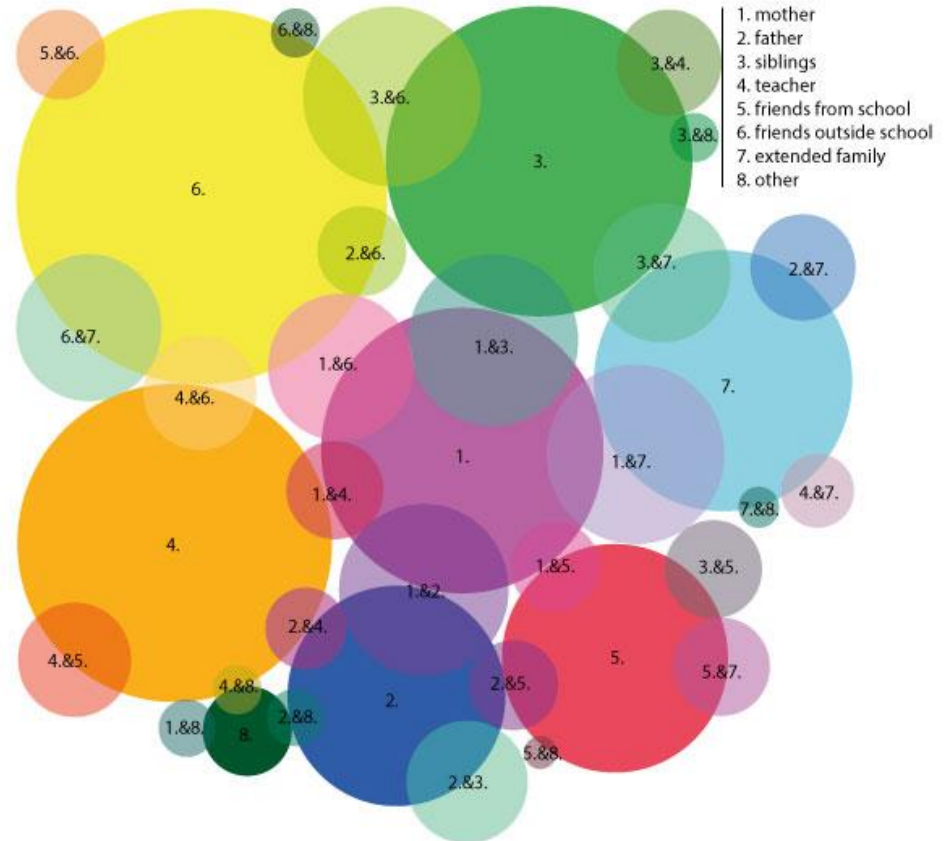
Ik spreek niet zo goed Nederlands en dus kan ik mijn kind niet goed ondersteunen.

Taal en ondersteuning kinderen

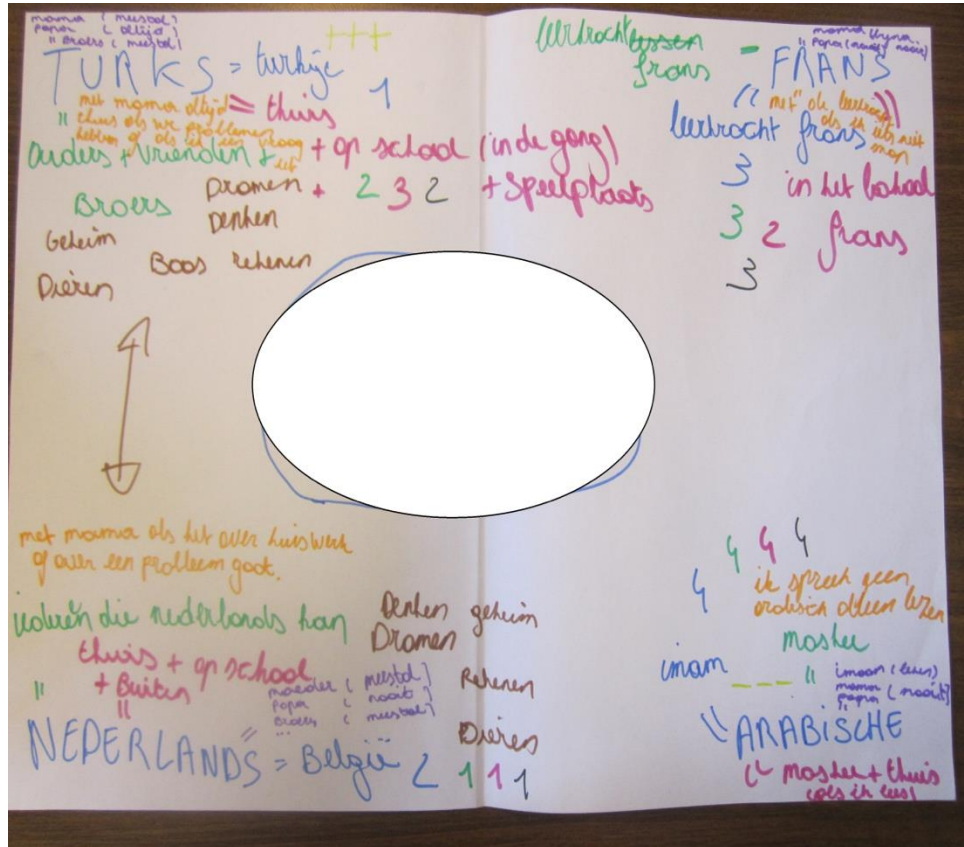
- Taal is cruciaal bij ondersteuning;
- Maar welke taal is ondergeschikt;
- Basisprincipes:
 - Rijke taal;
 - Leg vaak verbindingen tussen talen (expliciet);
 - Veel praten;
 - Waar je je best kan in uitdrukken (topic variabel);
 - Mixen is geen probleem;
- Ondersteunen:
 - Zoek systeem en structuur en plan tijd in;
 - Checken of les geleerd is of huiswerk gemaakt is belangrijkste;
 - Geef eerlijk toe als je niet kan helpen;
 - Ga samen op zoek (online);
 - Schakel anderen in;
 - Communiceer eerlijk met de school

Jongeren spreken thuis en in hun vrije tijd enkel hun thuistaal.

GHENT
UNIVERSITY

Meertalige realiteit van leerlingen

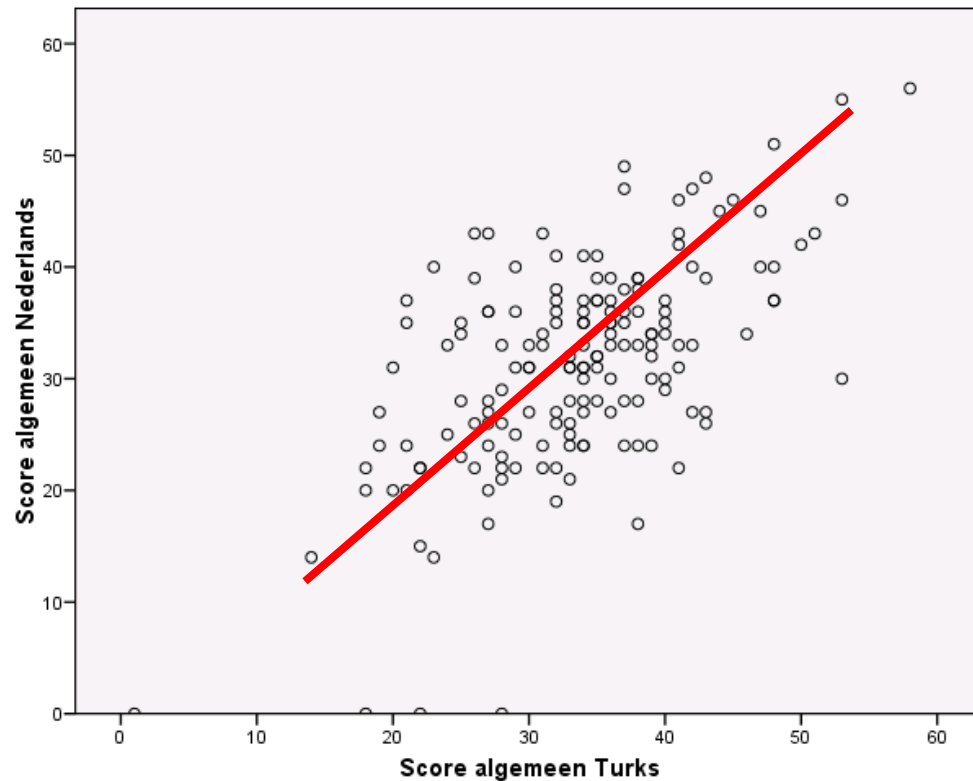

Een kind leert minder snel Nederlands omdat er thuis
geen Nederlands wordt gesproken.

Taal thuis en taalverwerving op school

- Klopt, maar er is wel sprake van taalontwikkeling;
- Als T1 bij start onderwijs sterk is, verloopt leren van het Nederlands vlotter (T1 label → T2 label);
- Als T1 of T2 bij start onderwijs niet sterk is, verloopt het Nederlands leren trager (concept → label);
- Maar vooral hangt het van de kwaliteit van aandacht voor taal in onderwijs af.

Talen versterken elkaar

Leerlingen leren het snelst Nederlands in een apart taalbad.

Taal als motor voor leren

- Taal is cruciaal voor leren:
 - Cognitief:
 - Ontsluiten van kennis
 - Kennis overdragen
 - Construeren van kennis
 - Sociaal-emotioneel:
 - Verbindt
 - Versterkt vriendschapsrelaties
 - Samen nadenken, samen leren
- Al 20 jaar prioritaire agenda Vlaamse overheid
- Maar:
 - Taal wordt gereduceerd tot 1 taal
 - Zeer sterke focus op vroege participatie, Remediëring; bijspijkerklassen; pull-out klassen; (taal)niveaugroepen; ...
- Ongelijkheid blijft groot en kennis van schooltaal een uitdaging

DE BEWIJSLAST IS FLINTERDUN EN GAMMEL

- Geen onderzoek dat aantoonst dat exclusief taalbadmodel effectiever is;
- Aandacht voor verwerving van schooltaal is cruciaal. Winst zit niet zozeer in aanwezigheid, maar in de kwaliteit van de talige interactie;
- Systematische 'pull-out' klassen blijken niet echt succesvol (Karsten et al.,2006);
- Jonge nieuwkomers in aparte taalbadklassen is niet echt te verantwoorden (Groothoff,2020);
- Saunders, Goldenberg & Marcelletti (2013) pleiten voor een mix van doelgerichte LOI lessen voor kortere periodes van de dag, bij voorkeur inclusief in de 'mainstream' klas.

Door op school ook hun eigen moedertaal te spreken, leren meertalige leerlingen onvoldoende Nederlands. / De leerkracht moet de taal van mijn kind gebruiken om het leren te versterken.

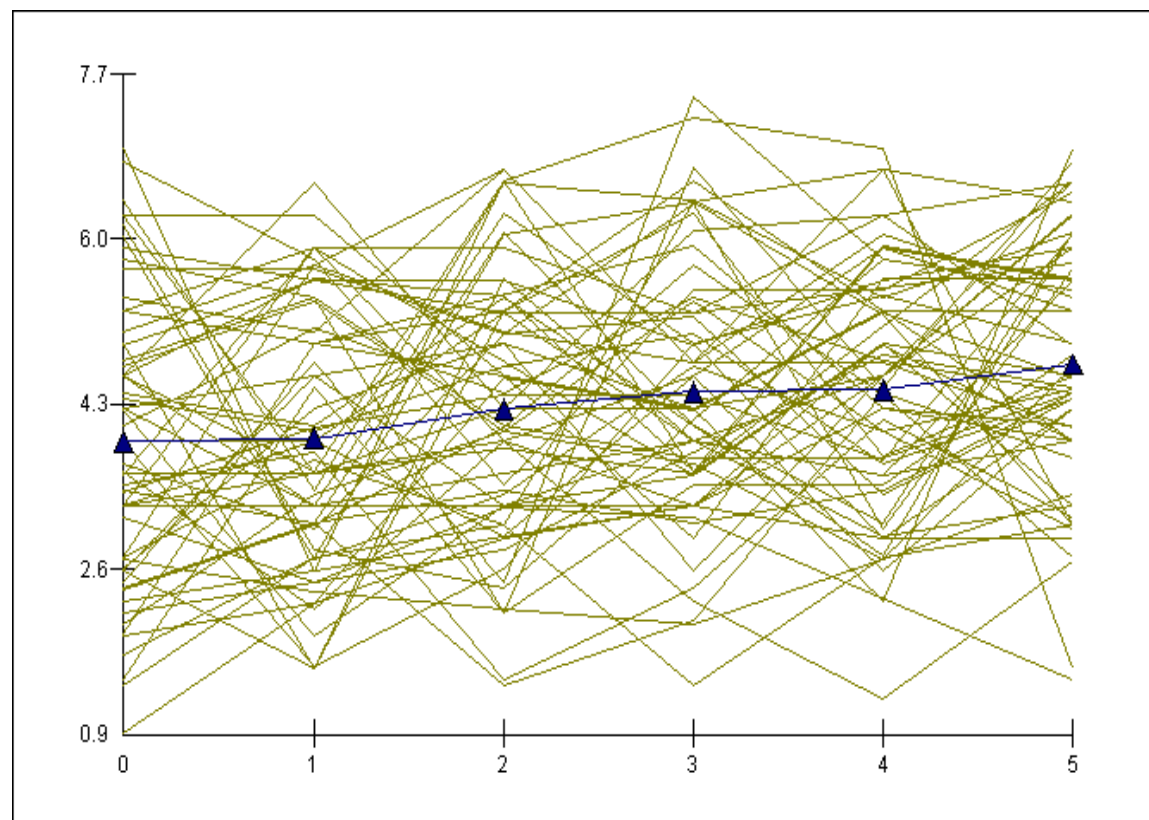
Hoe verloopt het leren van een taal?

- Zoals we vreemde talen hebben geleerd?;
- Eerst kennis (grammatica, woorden) en die dan toepassen?;
- Ik leer het (eerst) in een aparte taalcursus en kan het dan toepassen in de reguliere klas;
- Nee, is complexer.

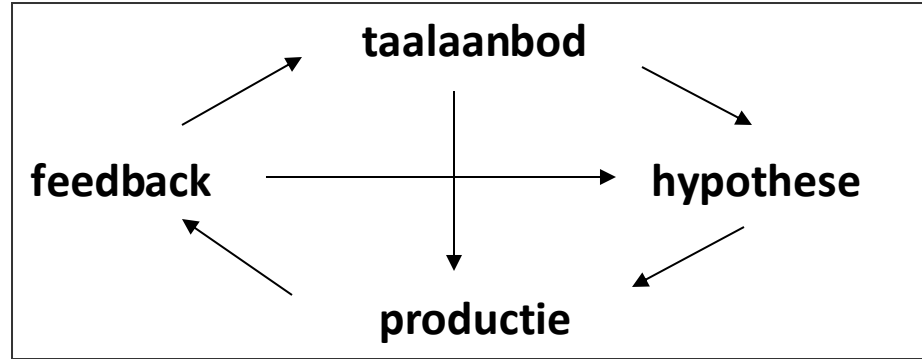
Misvattingen over taalverwerving

- Snelheid proces;
- Beter een korte intense reeks NT2 lessen en dan naar de klas;
- Niet alles tegelijk;
- Logische volgorde;
- Lineair proces;
- Vrij gelijklopend.

Taalleren in actie

Proces van taalverwerving

Taal en leren

- Taal en SES:
 - DAT: +/- 2-3 jaar;
 - CAT: +/- 5-8 jaar (Cummins); +/- 9-12 jaar (Shohamy);
- Groot verschil:
 - Concept → label in T1 → label in T2
 - Concept → label in T2

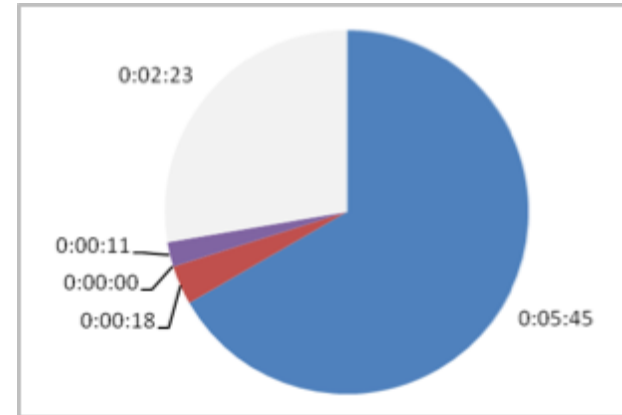
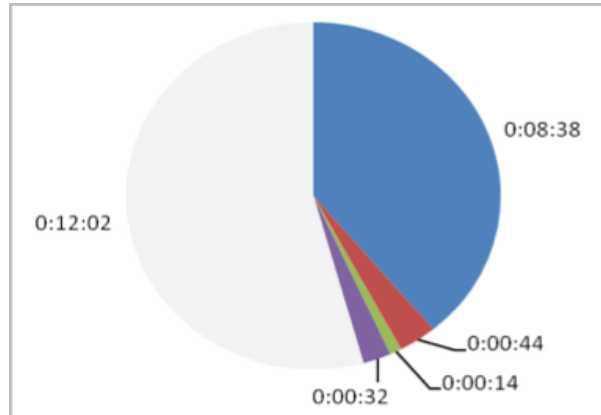
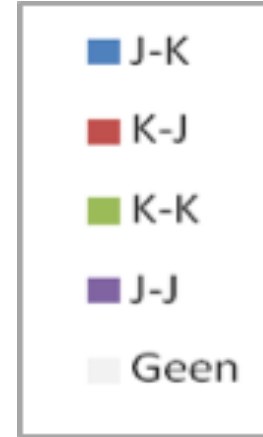
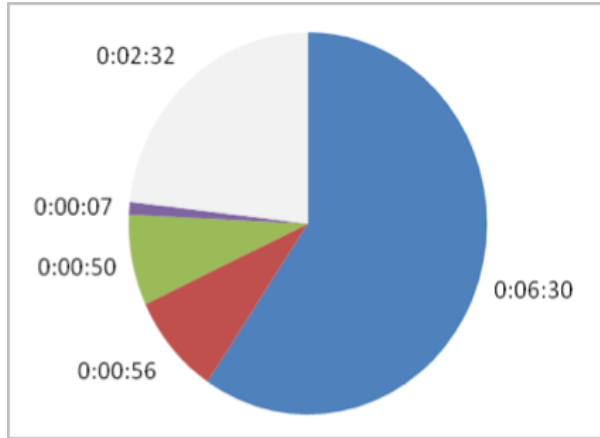
Taal en leren

- Interactie, interactie, interactie, ...
 - Thuis en school: verschillende repertoires
- Gecontextualiseerd
- Langdurige processen
- Individueel verschillend
- Grillig

Kwaliteit interactie

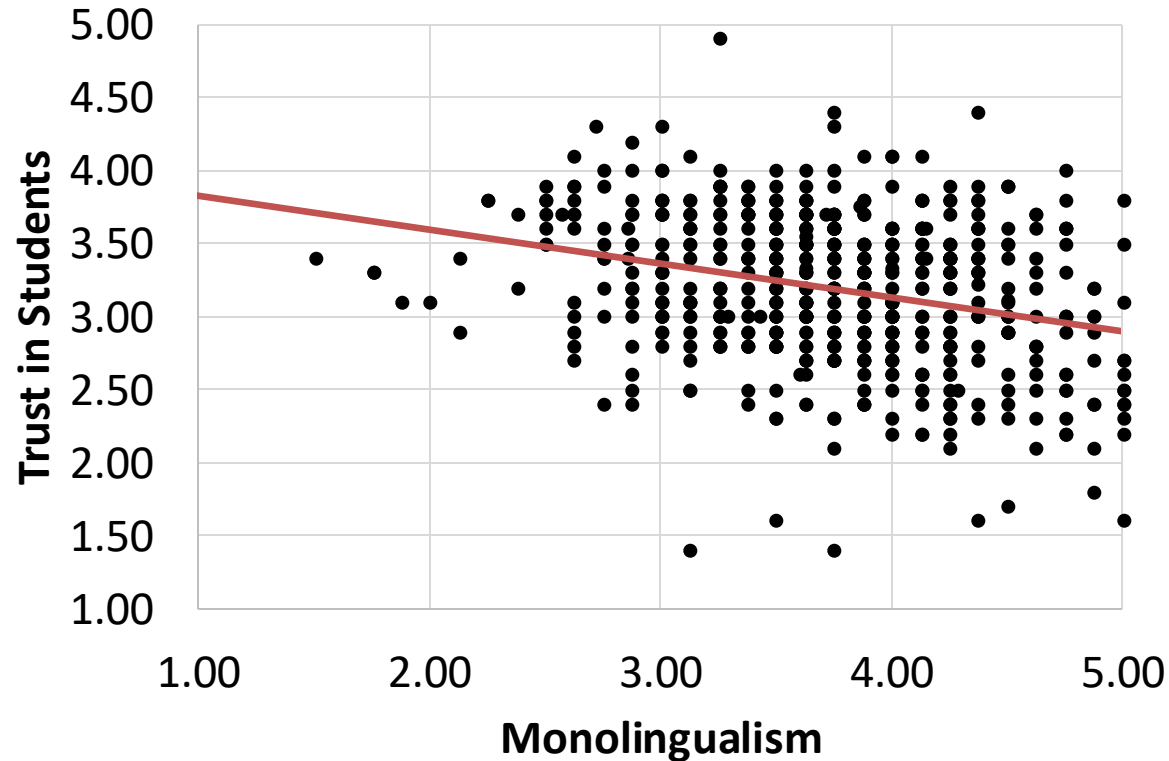
Weinig taalproductie
Vb klas 1:

- Kring gem 10 min
- Koek & fruit gem 22 min
- Jas gem 03 min

Op school, alleen Nederlands. Gebruik van de eigen taal moet worden verboden,
en zelfs bestraft.

De eentalige paradox (Pulinx, Agirdag & Van Avermaet, 2014)

Misvattingen over meertaligheid

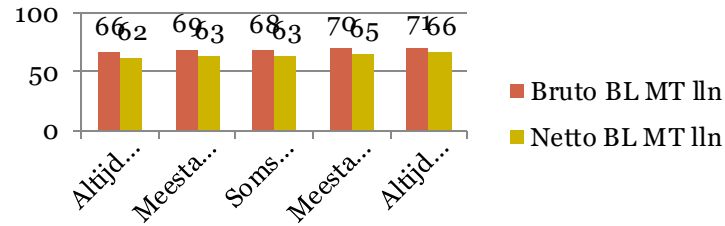
- Leerlingen met een migratieachtergrond spreken buiten de school/klas uitsluitend of overwegend hun thuistaal;
- De taal die thuis wordt gesproken is de belangrijkste verklarende variabele voor schoolsucces van leerlingen met een migratieachtergrond;
- Kennis van de dominante taal is de conditie tot schoolsucces;
- Kinderen (en hun ouders) die thuis een andere taal spreken dan de dominante taal moeten worden ondergedompeld in die taal en liefst zo jong mogelijk. Dus, kinderen toelaten om hun thuistaal te gebruiken op school heeft een negatieve impact op het T2 leren en derhalve op hun schoolsucces.

Bezorgdheden van leerkrachten

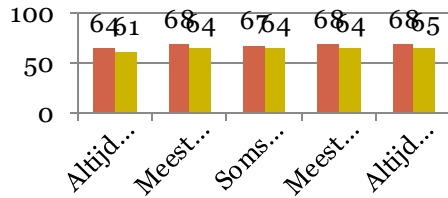
- De thuistaal van leerlingen/cursisten is arm, beperkt;
- De thuistaal toelaten vergroot/versterkt/bestendigt segregatie;
- Als leerlingen onderling de eigen taal spreken verlies ik controle over wat er in de klas gebeurt en is dit nadelig voor het leerproces;
- Als ik vertaal daalt de motivatie om de schooltaal te leren;
- De tijd om de schooltaal te leren is al zo beperkt;
- Ik heb meer dan 10 talen in mijn klas.

Wat onderzoek zegt.

Effect van taal op de speelplaats

Voor Begrijpend Lezen

Bruto
WO MT.

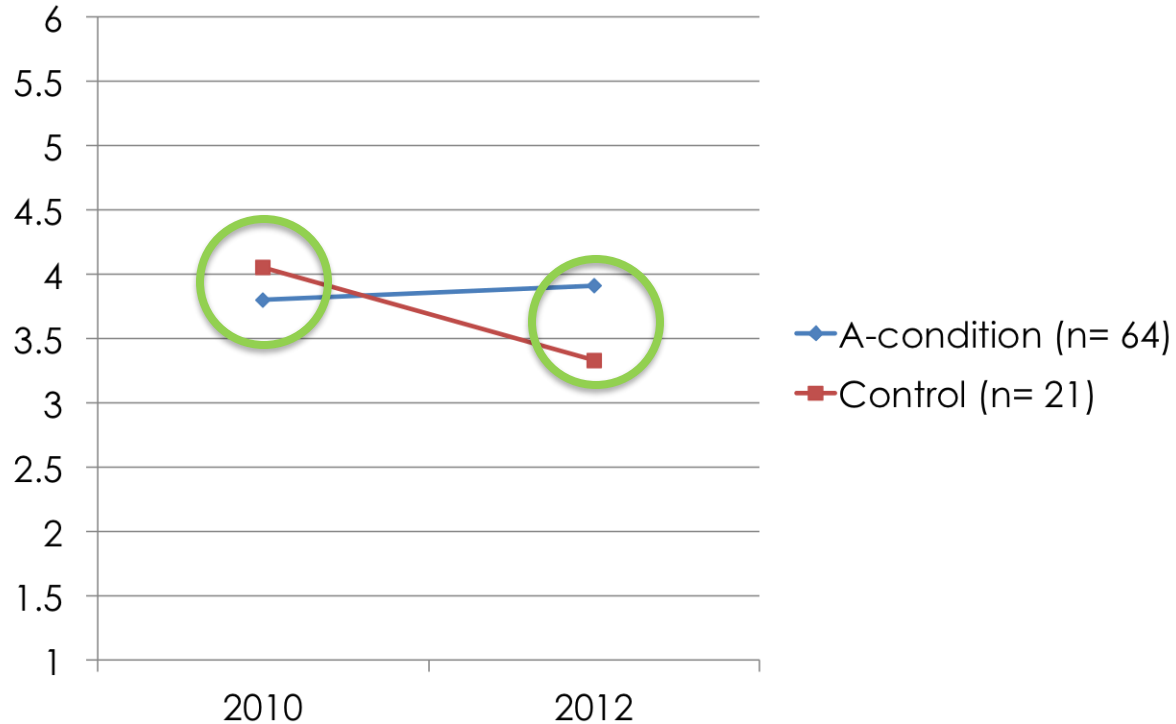

Voor Wereldoriëntatie

Effect gebruik thuistaal op taalvaardigheid Nederlands

- DV: begrijpend lezen.
- Controle voor: gender en basisniveau begrijpend lezen.
 - experiment: $M = 21.14$ ($n = 42$)
 - Controle: $M = 21.91$ ($n = 43$)
- Het benutten van de MT repertoires van leerlingen heeft geen negatief effect op hun begrijpend lezen Nederlands.

Socio-affectieve effecten: zelfvertrouwen

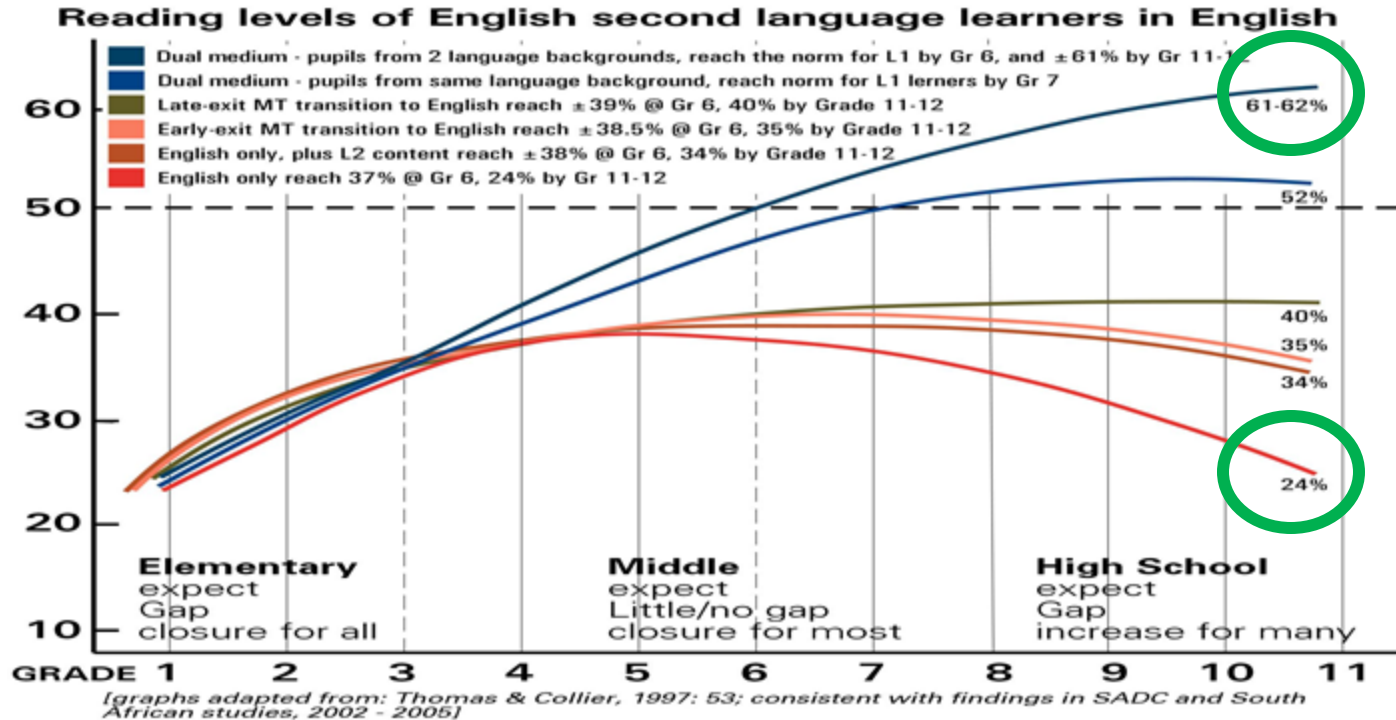
Impact op leerkrachten

Attitudes van leerkrachten zijn veranderd:

- Uitgesproken positievere attitudes in kleuterklassen
- Nog minder sterk in lager en secundair onderwijs, maar groeiend bewustzijn

”Ik ben me nu meer bewust van de aanwezigheid van de verschillende talen in de klas. Ik heb nu meer begrip voor de talen van de kinderen.”

Tweetalige immersieprogramma's

Als wij onze taal 'aanpassen' leidt dit tot niveauverlaging.

Taal aanpassen

- Vermijden of ontwijken van complexe taal in je vak is geen goed idee:
 - Opletten met pictogrammen en inkorting tekstlengte of kortere zinnen;
 - Praat zelf niet 'krom', want dan leren ze 'krom';
- Maar wel sterk ondersteunen in het taalverwervingsproces:
 - Scaffolding;
 - Check of boodschap is begrepen: leren door problemen, misverstanden;
 - taalleren is laagjes leggen;
 - Leg uit met handen en voeten: alle strategieën zijn goed;
 - Feedback en feed forward.

Een taak voor iedereen

- Het zit in kleine dingen:
 - Open vragen;
 - Laten uitleggen wat ze doen;
 - Herhalen;
 - Parafraseren;
 - Uitdagingen (bvb om in langere zinnen te spreken);
- Taalleren verloopt expliciet en impliciet:
 - Directe EN indirecte instructie.

Het leerkrachtenteam maakt het verschil!

- De kwaliteit van de interactie tussen de leerkracht en de leerling is bepalend voor de mate waarin we de taalontwikkeling stimuleren;
- Maar samenwerken vanuit een gedeelde visie op taalverwerving;
- Speel niet allemaal de taalleerkracht;
- MAAR elke leerkracht past principes van 'taalbewust lesgeven' toe.

Taalbewust lesgeven

Taalbewust onderwijs is een manier van lesgeven waarbij in elke les (niet alleen Nederlands) het stimuleren en begeleiden van het proces van taalontwikkeling centraal staat. Hierbij geeft hij veel aandacht aan structuur, biedt hij taalsteun en organiseert hij interactie – zelfs in grote groepen.

Vier kwaliteitsaspecten

- Talig klasklimaat;
- Taalaanbod leerkracht;
- Taalproductiekansen voor leerlingen creëren;
- Feedback (ondersteuning) leerkracht.

Talig klasklimaat

1. Is er taalmateriaal aanwezig (boeken, posters, ...)?
2. Geeft de werkvorm tijdens de taak aanleiding tot interactie?
3. Stimuleren we voldoende het uiten van gevoelens?
4. Waarderen we de thuistalen van de leerlingen?
5. Stimuleren we het gebruik van de thuistalen van de leerlingen?
6. Voelt de leerling zich goed tijdens de activiteit (welbevinden)?
7. Monitoren we voldoende af of de leerling betrokken is tijdens de activiteit (betrokkenheid)?

Taalaanbod leerkracht

1. **Is ons taalaanbod rijk?** (spontaan, natuurlijk, niet teveel kindertaal, verkleinwoorden beperkt, volzinnen, lkr eigen handelingen/denk proces verwoorden, handelingen van kleuter verwoorden, lln uitdagen nieuwe woorden te gebruiken, voldoende CAT taal (o.a. abstracte woorden), variatie in woordenschat
2. **Is ons taalaanbod begrijpelijk?** (verbinding taal en handelen; verbinden taal (bvb nieuwe woorden) en voorwerpen (die kinderen kennen), kernwoorden vooraan in de zin plaatsen, herhaling/parafrasering, afwisseling intonatie
3. **Sluit het aan bij de voorkennis van de leerling?** (context/wereld, woorden, concepten).
4. **Sluit het aan bij de leefwereld van de leerling?** (er wordt vertrokken van een concreet perspectief om naar een abstract perspectief te gaan).

Taalproductiekansen voor kinderen creëren

- a. Gebruiken we volgende open vragen (hoe, waarom, ...)?
- b. Stimuleren we voldoende analyse en redenering (Laten vergelijken / voorspellen / probleemoplossend denken / reflecteren)?
- c. Stimuleren we voldoende de onderling talige interactie /het onderling overleg van leerlingen?
- d. Stimuleren we voldoende informele interactie?

Feedback leerkracht

- a. Geven we hints/hulp?
- b. Stellen we bijkomende vragen?
- c. Antwoorden we op vragen door nieuwe vragen te stellen?
- d. Geven we stimulerende commentaren?
- e. Geven we extra informatie na een antwoord op een vraag?
- f. Dagen we leerlingen uit om handeling/actie te verwoorden (bvb. hoe ben je tot deze oplossing gekomen?)?

9 tips voor (taal)sterke lespraktijk

9 tips voor taalsterke klaspraktijk

1. Creëren we een positieve klassfeer?;
2. Voorzien we een krachtige introductieactiviteit?;
3. Zetten we leerlingen actief aan het werk?;
4. Creëren we voldoende mogelijkheden voor samenwerken?;
5. Bouwen we de behoefte aan informatie in?;
6. Creëren we voldoende situaties die schrijven, lezen en/of interactie nodig/zinvol maken?;
7. Bieden we voldoende ondersteuning aan alle leerlingen tijdens het uitvoeren van opdracht/oefening taak?;
8. Blikken we terug op de opdracht in interactie met de leerlingen?;
9. Letten we voldoende op ons eigen taalgebruik?

1. Creëren we een positieve klassfeer?

- a. Kinderen die zich competent voelen;
- b. Hoge verwachtingen formuleren, ook tav 'zwakke' leerlingen;
- c. Benoemen van succeservaringen.

2. Voorzien we een krachtige introductieactiviteit?

- a. Nieuwsgierigheid opwekken;
- b. Leerlingen uitdagen;
- c. Voorkennis activeren, context;
- d. Belang en gebruikswaarde van leerstof bespreken;
- e. Zo interactief mogelijk (alle leerlingen betrekken);
- f. Vermijd hier nog vakjargon of indien noodzakelijk breng al een paar centrale vaktermen aan en bespreek die;
- g. Maak de opdracht, de doelen en het te beogen eindproduct duidelijk;
- h. Maak duidelijk wat ze moeten kennen en kunnen.

3. Zetten we leerlingen actief aan het werk?

- a. Interactie over de opdracht;
- b. Hypotheses formuleren;
- c. Uitproberen en uitzoeken;
- d. Observeren en reflecteren;
- e. Theorie toepassen en soms omgekeerd;
- f. Benut de diversiteit.

4. Creëren we voldoende mogelijkheden voor samenwerken?

- a. In (heterogene) groepjes om betekenis te geven (in eigen woorden) aan nieuwe kennis en woorden;
- b. Communiceren en verwoorden;
- c. Maak samenwerken noodzakelijk (gedeelde informatie).

5. Bouwen we de behoefte aan informatie in?

- a. Laat leerlingen bijkomende informatie zoeken bij de opdracht;
- b. Bronnen afstemmen op talig niveau en achtergrondkennis van leerlingen;
- c. In samenwerking met lkr Nederlands leerlingen leren zelfstandig lezen en schrijven.

6. Creëren we voldoende situaties die schrijven, lezen en/of interactie nodig/zinvol maken?

- a. Klassikaal;
- b. Variatie in didactische werkvormen, taken, opdrachten;
- c. Ook samen met Ikr Nederlands schrijfkaders en leestategieën aanbieden

7. Bieden we voldoende ondersteuning aan alle leerlingen tijdens het uitvoeren van opdracht/oefening taak?

- a. Ga van groepje naar groepje;
- b. Observeer, kom tussenbeide, stel bijkomende vragen, ...;
- c. Zet ze als een groepje is vastgelopen op het goede spoor (niet door zelf direct de oplossing of weg aan te reiken, maar daag ze uit o.a. via vragen);
- d. Geef constructieve feedback: leren uit fouten; uit vastlopen.

8. **Blikken we terug op de opdracht in interactie met de leerlingen?**

- a. Reflecteer/evalueer plenair in interactie op taak;
- b. Wat ze geleerd hebben;
- c. Herhaal de centrale kennis en vakbegrippen nog eens en toets af of ze goed begrepen zijn;
- d. 'Huysentruyt'.

9. Letten we voldoende op ons eigen taalgebruik?

- a. Wissel alledaags taalgebruik en vaktaalgebruik af;
- b. Controleer begrip, zeker bij nieuwe vaktaal.

OMGAAN MET MEERTALIGHEID IN ONDERWIJS

Meertaligheid opwaarderen

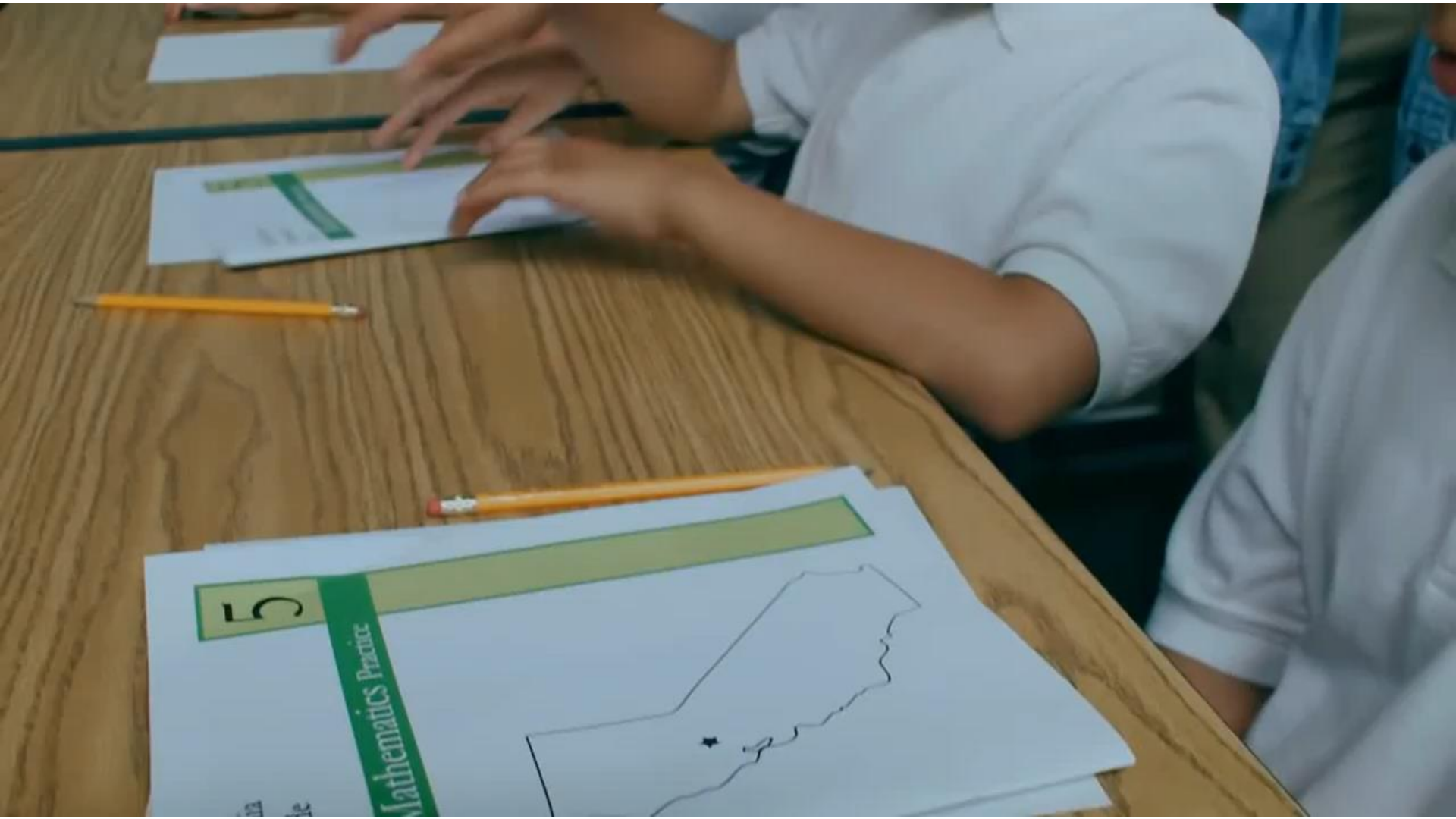
- **Waarderen** (thuis taal als sociaal-emotionele factor);
- **Zichtbaar maken** (bron voor talensensitief lesgeven);
- **Benutten** (lingua franca en andere thuis taal):
 - meertalige accommodaties (bvb. Vertaalwoordenboek, deepL, ChatGPT, ...)
 - steiger voor leren;
 - talensensitief lesgeven (bvb. morfologisch syntactisch bewustzijn versterken);
 - multimodale geletterdheid versterken;
 - communicatie met ouders.

Functioneel meertalig leren (SIERENS & VAN AVERMAET, 2014)

Meertalige repertoires als bron:

- Om meertalig bewustzijn van alle leerlingen te verhogen; een positieve houding t.a.v. MT te creëren; meervoudige identiteitsconstructie; welbevinden, zelfvertrouwen, zelfbeeld, status te verhogen; ...
 - Benutten, in de klas, om de kansen tot ontsluiten van kennis en om kennis te construeren te vergroten;
 - Benutten als didactisch kapitaal voor leren en assessment.
-
- Setting:
 - Talig gemengde klassen;
 - T2 is dominant, maar mogelijkheden om T1 te gebruiken in functie van leren worden benut;
 - De leerkracht hoeft de aanwezige T1's niet te spreken;
 - Krachtige leeromgevingen.

Een 'meertalig sociaal interactiemodel voor leren' als alternatief voor 'Nederlands exclusief taalleermodel'.

MEER WETEN

www.meertaligheid.be

www.metrotaal.be

www.validiv.be

www.steunpuntdiversiteitenleren.be

Conclusies

Conclusies

- Nederlands is belangrijk om in onderwijs en de samenleving te functioneren, maar we moeten nadenken over de meest zinvolle weg daar naar toe;
- Enkel via remediëring of pull-out klassen zal het niet lukken;
- Taalleren is een langdurig, voortdurend, complex, dynamisch proces. Het is nooit af en verschillend voor elk individu. Het is niet alleen de verantwoordelijkheid van de leerkracht Nederlands;
- We moeten ook nadenken over de plaats die we geven aan de meertalige realiteiten van jongeren (identiteit);
- Krachten van ouders en leerkrachten bundelen;

Conclusies

- Een beleid waarin de meertalige repertoires van elk individu als kracht voor leren EN voor sociale inclusie worden gebruikt. Meertaligheid als “didactisch kapitaal”.
- De binaire relatie tussen ‘de taal van de school’ en ‘de meertalige realiteit van leerlingen’ overstijgen;
- Het is met MT zoals met chips. We lusten het allemaal. We vinden het fijn als we onze MT kunnen benutten. We zijn er zelfs fier op.
- Laat ons dus de ander niet ontzeggen waar we zelf wel pap van lusten.

“To reject a child’s language in the school is to reject the child. When the message, implicit or explicit, communicated to children in the school is “Leave your language and culture at the schoolhouse door”, children also leave a central part of who they are - their identities - at the schoolhouse door. When they feel this rejection, they are much less likely to participate actively and confidently in classroom instruction”
(Cummins, 2001, p. 19).

DANK U

piet.vanavermaet@ugent.be